

„Hadd mutassam meg a bélyeggyűjteményemet!” – hangzik a klasszikus invitálás, amely azonban – néhány lelkes filatelistát leszámítva – aligha hangzik csábítóan bárki számára. Lényegében hasonló következtetésre jutottak napjaink korszerű állatkertjei is, hiszen az állatbemutató egykori „bélyeggyűjtemény-szemlélete” egyre inkább háttérbe szorul. Ez nemcsak a „minél több fajt mindenáron” elv feladásában nyilvánul meg, hanem abban is, hogy a csupán egy állatfaj számára készült klasszikus férőhelyek helyett egyre inkább az olyan korszerű létesítmények várnak uralkodóvá, amelyek nem egy, hanem egyszerre több állatfajnak is otthont adnak

Életközösség a „bélyeggyűjtemény” helyett

Kovács Zsolt felvétele

AKÁR A TERMÉSZETBEN

Az afrikai szavannák nagy növényevői közül egyes fajok kifejezetten keresik egymás társaságát. A zebrák, gnúk, struccok, zsiráfok és egyes antilopfajok például előszeretettel alkotnak nagy létszámú, vegyes csoportokat. Az ilyen legelésző csordák rendszerint az egyes állategyedek védelmét segítik: a „több szem többet lát” (pontosabban: több érzékszerv több dolgot észlel) elve alapján hamarabb veszik így észre a rájuk leselkedő ragadozókat, mintha fajonként külön-külön legelésznének.

Ha viszont az ilyen vegyes csoportok hozzátartoznak az afrikai szavannák jellegzetes képéhez, a szóban forgó fajoknak pedig lételemük a többi növényevővel való együttműködés, akkor az ilyen csordák lét-

rejöttére az állatkertekben is lehetőséget kellene biztosítani. Lényegében erre a következtetésre jutott Carl Hagenbeck, aki 1907-ben megnyílt hamburg-stellingeni állatkertjében, az úgynevezett Afrika-panoráma részeként létre is hozott egy ilyen, több szavannalakó fajtól álló csoportot.

Sok jó állat kisebb helyen elfér

Ami 1907-ben még szakmai újdonság volt, mára a korszerű állatkertek bevett gyakorlatává vált, így szinte minden valamirevaló állatkertben találunk különféle vegyesfajú társaskifutókat. Ez nemcsak a jobb anyagi lehetőségekkel megáldott nyugati állatkertekre igaz, hanem számos hazai parkra, köztük a Budapesti Állatkertre is. Éppen az

említett stellingeni Afrika-panoráma adta az ötletet az Állatkert elsőként megvalósult vegyesfajú társaskifutójához, a ma is meglévő Afrika-kifutóhoz. Az afrikai szavannák jellegzetes növényevőinek otthont adó kifutó ugyanis még 1931-ben létesült, az akkori igazgató, Nádler Herbert kezdeményezésére.

A vegyesfajú társaskifutóknak számos előnye van. Például az, hogy a rendelkezésre álló terület hatékonyabb kihasználását teszik lehetővé, hiszen ha két együtt tartható állatfajt külön térben helyezünk el, akkor rendszerint sokkal nagyobb területet igényelnek, mint ha ugyanabban a kifutóban mozoghatnak. Természetesen ezt az előnyt nem arra kell felhasználni, hogy adott területre minél

A sörényes juhokat sok állatkertben társítják páviánokkal (itt éppen dzseladával)

Bigos Zoltán felvételei

több fajt zsúfoljunk be, hanem leginkább arra, hogy adott számú fajnak minél tágasabb teret lehessen biztosítani.

További előny, hogy a több faj otthonául szolgáló terekben egész életközösségeket lehet bemutatni. Nemcsak látványosabb és esztétikusabb így, hanem lehetőség nyílik a természetben is együtt élő állatok összehasonlítására, együttélésük mikéntjének bemutatására. Fontos ugyanis annak a szemléletnek az erősítése, hogy az élőlények a természetben nem önmagukban, hanem egymással egyensúlyi rendszert alkotva élnek, és az egyes életközösségeket voltaképpen ilyen, fajok közötti kapcsolatok kibogozhatatlan szövedéke tartja össze. A több fajból álló társaság az állatokra is pozitív – stimuláló – hatással van. Kevésbé unatkoznak, és lényegesen aktívabbak, így a társaság kedvezően befolyásolja jóllétüket és egészségi állapotukat is.

Mitől jó egy társaság?

Az egyszerre több fajnak otthont nyújtó állattartóterek létesítésének persze van néhány fontos alapelve, amelyet minden állatkerti szakembernek szem előtt kell tartania. Például nem mindegy, hogy pontosan milyen fajokat tartunk egyazon helyen. Az, hogy az oroszlánt nem célszerű a zebrákkal közös kifutóban elhelyezni, egészen nyilvánvaló, de néha még a nem kifejezetten ragadozó hajlamú állatok is veszélyeztethetik a másik faj egyedeit. Az élecsőrű tukán tápláléka például nagyrészt gyümölcsökből, néha apróbb gerinctelenekből áll, mégis hajlamos arra, hogy a kisebb madarakat elkapdossa. A budapesti példányokat ezért is kellett önálló röpdében elhelyezni, hiszen kockázatos lett volna kiengedni a Pálmaház belső terében repkedő negyven madárfaj közé.

Sok vegyesfajú állatbemutatónál követik azt a megoldást, hogy különböző ökológiai fülkéket elfoglaló fajokat költöztetnek össze. Például egy talajlakó és ágy fáramászó faj remekül fel tudja osztani és ki is tudja használni a rendelkezésre álló közös teret. Jó példa erre a talajlakó szőrös tatuk és a fán élő éji majmok közös elhelyezése a Budapesti Állatkert éjszakai állatokat bemutató állatházában. Az állatok testmérete is lényeges lehet, hiszen rangsorviták általában közel azonos erőviszonyok esetén szoktak kialakulni. Ha az összeköltöztetett fajok között jelentős méretbeli különbség van, akkor az erőviszonyok egyértelműek, és az állatok olyan remekül megférnek egymással, mint ahogyan a pesti tevekifutó kétpúpú lakói a nilgau antiloppal. Figyelni kell arra is, hogy túl közeli rokonságban álló fajokat semmiképp sem szabad közös kifutóban tartani. Ellenkező esetben ugyanis nemkívánatos hibridizá-

„Ész a borjút nem az anyja költötte?” – struceok és jávorantilopok együttélése a Budapesti Állatkertben

cióra is sor kerülhet. A vegyesfajú társaskifutók létesítésekor sok állatkerben igyekeznek azt az elvet követni, hogy lehetőség szerint a természetben is együtt élő állatfajokat mutassanak be egyazon térben. Erre Budapesten az Afrika-kifutó a klasszikus példa, de az arany agutik, az aranyszőke oroszlánmajmocskák és a selyemmajmok közös férőhelye is olyan állattartótérnek számít, ahol a természetben is együtt élő fajok osztják meg egymással a területet.

A berendezés marad?

Persze nemcsak a fajokat kell alaposan megválogatni: a terület nagysága és minősége is

Sok kis állat jó helyen is elfér – ha a tér elég nagy, békés az együttélés

A budapesti Afrika-kifutó az első ilyen létesítmény Magyarországon

ként külön istállóban töltik az éjszakát. Az ilyen istállók rendszerint lehetőséget kínálnak arra is, hogy az átlagosnál kötekedőbb állategyedeket a többiekől elkülönítsék.

Sokféle szempont van még, amire az ilyen létesítményeknél figyelni kell. Például nem mindegy, hogyan kapják meg az állatok a takarmányukat. Ha ugyanis a különféle

nem egyszerű feladat, és bizonyos fajok esetében nem is éppen célravezető. Mégis, ahol az effajta megoldásoknak helye van, ott mindenképpen törekedni kell az ilyen létesítmények megvalósításukra. Az állatok számára változatosabb életteret, a közönségnek természetközeli élményt jelentenek, és ráadásul a környezeti nevelés szempont-

Alpaka, nandu, mara és hangyász – ahogy Dél-Amerikában, úgy a kifutóban sem zavarják egymás köreit

A látszat esalóka: a zebrák és a jávorantilopok között nem mindig ilyen nagy az egyetértés

döntő fontosságú. Egy vegyesfajú társaskifutóban, röpdében vagy más állattartóhelyen mindig elegendő teret kell biztosítani ahhoz, hogy az állatok kiterhessenek egymás útjából, vagy esetleg külön is vonuljanak. Ezt nemcsak nagy területtel lehet megoldani, hanem különféle vizuális határolóelemek, dombok és más tereptárgyak alkalmazásával is, amelyek nemcsak optikailag tagolják a teret, hanem változatosabbá is teszik azt. Az ilyesmi persze minden állattartóteret esetében fontos, de ahol egyszerre több faj osztozik az életterén, ott mindenképpen szükséges erre odafigyelni.

A tágas kifutóban a kitérés lehetőségét még csak-csak biztosítani lehet, de a szükségszerűen szűkebb istállókban szinte teljesen lehetetlen. Éppen ezért a legtöbb vegyesfajú kifutóhoz önálló istállórészek tartoznak. A pesti Afrika-társaskifutóban lakó zebrák, jávorantilopok és struccok is fajok-

fajoknak nagyjából azonos a tápláléka, akkor lehetővé kell tenni, hogy az összes állat akár egyszerre is hozzá tudjon férni a takarmányhoz. Ellenkező esetben a rangsor végén lévő egyedek csak kivételesen és nagy szerencsével juthatnak hozzá a szükséges táplálékhoz.

A fentiekből is kitűnik, hogy az ilyen vegyesfajú állattartóterek kialakítása bizony

jából is előnyösebbek, mint a klasszikus kifutók, röpdék és egyéb férőhelyek. Hiszen egy jól megszerkesztett, izgalmas vegyesfajú társaskifutó sokszor a pusztá létezésével többet tud megtanítani az élővilág működéséről, mint akárhány színes ismertetőtábla.

Hanga Zoltán